

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 3 april 1956

*'s Morgens te 11 uur aangevangen en 's middags voortgezet, Trèveszaal.

Aanwezig: De Vice-Minister-President Beel en de Ministers Algera, De Bruijn, Van de Kieft, Mansholt, Luns, Van Oven, Suurhoff, Van Thiel, Witte en Zijlstra (afwezig zijn de Minister-President Drees en de Ministers Beyen, Cals, Kernkamp en Staf).

Secretaris: J. Middelburg.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

- - -

e. *Uitvoering van de Garantiewet KNIL* (#Zie ook notulen MR 9/4/56, punt 2f.)

Minister *Luns* merkt op, dat op aandrang van de Tweede Kamer deze wet iets anders luidt dan de Garantiewet voor de Indische ambtenaren op grond van het argument, dat er nog enkele militairen in KNIL-verband waren. In verband hiermede is later een nadere wijziging van deze wet voorgesteld, welke de Tweede Kamer na herhaalde aandrang van Regeringszijde heeft afgedaan, maar waaromtrent in de Eerste Kamer thans stemmen opgaan om het ontwerp voorlopig te laten liggen. Intussen heeft de rechtbank een vordering van een oud-KNIL-militair om hem op grond van deze Garantiewet ook het salaris over de Japanse tijd uit te keren toegewezen. Dit is echter in strijd met de uitdrukkelijke bedoeling van de wet; omtrent een back pay over deze periode is nooit gesproken. Weliswaar zal de Staat van deze rechterlijke uitspraak in hoger beroep gaan, maar de juridische adviseurs zeggen, dat er een redelijke kans is, dat zonder wetswijziging de uitspraak in hoger beroep wordt gehandhaafd. Een dergelijke uitbreiding van de Garantiewet is nooit de bedoeling geweest; het zou het Rijk een bedrag van f. 200 mln. gaan kosten. Indien dit Kabinet niet aan het eind van zijn bestaan was, zou spreker zijn ministeriële leven aan de voorgestelde wijziging van de Garantiewet binden.

Minister *Van de Kieft* onderstreept, dat de vordering van de KNIL-militair het begin is, aangezien ambtenaren en burgers, die geïnterneerd zijn geweest in Indonesië, al klaar staan voor overeenkomstige uitkeringen. De *Voorzitter* deelt mede, dat de Minister-President heeft gevraagd of Minister *Van de Kieft* en enkele andere Ministers met de desbetreffende fracties overleg plegen, teneinde alsnog met de meeste nadruk op een spoedige afdoening van dat wetsontwerp aan te dringen.

Minister *Zijlstra* is van oordeel, dat Minister *Luns* volstrekt gelijk heeft en dat hij dat met klem tegenover de Eerste Kamer naar voren zal moeten brengen. Wat de individuele KNIL-man betreft, begrijpt spreker, dat deze het scheef vindt, dat hij over de moeilijke interneringsperiode niets krijgt, terwijl bij de marine wel de salarissen over deze periode zijn uitbetaald. Minister *Luns* merkt op, dat de marinemensen in dienst waren bij de Nederlandse Marine. Minister *Van Thiel* stelt de vraag of het vonnis moet worden gezien als een precedent voor alle overige gevallen, waardoor dus de eventueel gewijzigde wet geen rechtskracht meer zou hebben. Daarnaast vraagt hij, of het inderdaad juist is, dat de rehabilitatie - en andere uitkeringen - juist in de plaats zijn getreden van deze salarisbetaling, waardoor in zekere zin over eenzelfde periode dubbel zou worden betaald.

De *Voorzitter* stelt voor, dat de Ministers *Luns*, *Van de Kieft* en hijzelf een bespreking met het Seniorenconvent van de Eerste Kamer zullen vragen. De *Raad* verklaart zich hiermede akkoord.

3. Buitenlands beleid

a. *Nederlandse garantie van Indische leningen* (Zie notulen MR d.d. 27 februari 1956, punt 3c. #Zie ook notulen MR 9/4/56, punt 3a.)

Minister *Van de Kieft* heeft reeds eerder gewezen op de mogelijkheid, dat met Indonesië moeilijkheden zouden ontstaan over de Indische leningen, die Nederland heeft gegarandeerd. De (nieuwe) Indonesische Regering heeft thans nog niet de fondsen gestort, die voor de betaling van de op 1 april vervallen coupons benodigd zijn. De Staat der Nederlanden is echter garant voor rente en aflossing. Alvorens deze garantie effectief te laten worden, zou spreker willen afwachten of de Indonesische Regering vandaag ook nog in gebreke blijft. Voor een bedrag van f. 7 mln. aan rente wordt in Nederland betaald, terwijl voor f. 6 à f. 700.000 aan rente in Indonesië beschikbaar wordt gesteld. Er is een stuk opgesteld bestemd voor de betaalkantoren in Nederland, waarin wordt medegedeeld, dat de Nederlandse Regering de garantieverplichting zal nakomen, als niet alsnog fondsen van Indonesië komen. De Indonesische Regering heeft de uitvoer van de obligaties in Indonesië verboden; zij betaalt als rente voor deze stukken een gelijk bedrag in rupiah's. Aan het betaalkantoor in Indonesië (Bank Indonesia) zal spreker niet eenzelfde bericht zenden; hij wil dit afwachten. Terwijl het juridisch vaststaat, dat de Nederlandse Regering reeds morgen de garantie moet nakomen, blijkt de Minister-President de neiging te hebben hiermede even te wachten met de bedoeling duidelijk te laten worden, dat Indonesië zijn betalingsverplichtingen niet meer nakomt. Spreker voelt daar niet veel voor, want hij gelooft niet, dat door een agitatie in het buitenland de Indonesische Regering tot betere gedachten zal komen.

De *Voorzitter* heeft over deze kwestie ook gesproken met de Minister-President. Het bleek, dat deze gaarne had, dat een bekendmaking werd uitgegeven met de volgende inhoud: De voor de rentebetaling op 1 april benodigde fondsen zijn nog niet door Indonesië beschikbaar gesteld. De Regering is hierover nog in bespreking met de Indonesische Regering. Indien Indonesië onverhoopt aan zijn betalingsverplichtingen niet zou voldoen, zal de Nederlandse Regering de garantie nakomen. Een dergelijke bekendmaking heeft het voordeel, dat de obligatiehouders weten, dat de coupons betaald zullen worden, terwijl Amerika en andere landen zien dat Indonesië zijn financiële verplichtingen niet nakomt. Om deze redenen vroeg de Minister-President zich af wat er voor bezwaar tegen is, dat Nederland zijn garantieverplichting een veertien dagen later zou nakomen. De zorgen van de Minister-President gingen vooral ook uit naar de uitloting op 1 mei van een andere Indische lening.

Minister *Van de Kieft* heeft de Indonesische zaakgelastigde ontboden, die omtrent deze kwestie o.a. zeide, dat vorige week pas de portefeuilles aan de nieuwe Indonesische Ministers waren overgedragen. Op 1 mei loot voor een bedrag van f. 1,5 mln. van een Indische lening uit, maar het is de gewoonte, dat deze loting reeds in maart plaatsvindt. Als Indonesië niet meer betaalt, zal spreker eventueel zelf de uitloting moeten houden.

Minister *Zijlstra* vraagt zich eveneens af waarom de nakoming van de garantie door Nederland niet even kan worden aangehouden. Daarbij komt dan de zakelijke overweging, dat de ministeries in Indonesië pas zijn overgegaan. Het betreft hier een vordering van Nederlanders op Indonesië en als dit verandert in een vordering van de Nederlandse Staat op Indonesië dan heeft men nog minder kans, dat Indonesië zijn verplichtingen nakomt.

Minister *Suurhoff* voelt ook voor een spectaculaire stap. Dat onderstreept naar buiten wat er hier gebeurt. Minister *Luns* is van oordeel, dat Nederland zich wel uiterst correct heeft gedragen, doordat onzerzijds de afkoopsom van f. 20 mln. aan Indonesië is betaald, welke was neergelegd in de Ong Eng Die-overeenkomst, maar dit heeft niets geholpen. De situatie in dit geval biedt een gelegenheid voor een spectaculair gebaar, waarbij ook gewezen kan worden op de garantiplicht. Minister *Van Oven* merkt op, dat juridisch de zaak eenvoudig is. Als men een deurwaarder zendt, dan moet de Nederlandse Staat betalen.

De *Voorzitter* heeft gezien, dat in een telegram gevraagd is wanneer de Bank Indonesia open was, maar spreker heeft in het betoog van Minister *Van de Kieft* beluisterd, dat men niet via dat kantoor uit hoofde van de garantiplicht aldaar aangeboden coupons wil betalen. Uit een uiteenzetting van Sudarsono kan men lezen, dat de Indonesische Regering wacht op wat Nederland antwoordt op de nota inzake de uitwisseling van ambassadeurs. Spreker vreest, dat men dit ook hierbij in het geding zal brengen.

Minister *Van de Kieft* heeft de landsadvocaat geraadpleegd, die mededeelde, dat de garantieverplichting onmiddellijk ingaat. Wat het telegram betreft, waarop de Voorzitter doelde, deelt spreker mede, dat hij wilde weten of ook reeds op de tweede Paasdag een bericht over de beschikbaarstelling van fondsen kon worden verwacht. Overigens wijst spreker erop, dat het nog meer geld gaat kosten als de coupons uit Indonesië naar Nederland worden gezonden, aangezien dan in plaats van rupiah's guldens moeten worden betaald. De Indische leningen bedragen nog in totaal f. 650 mln., terwijl Indonesië na de soevereiniteitsoverdracht nog voor f. 280 mln. leningen van Nederland heeft gekregen. Spreker neemt aan, dat Indonesië de verplichtingen uit deze laatste leningen zal nakomen.

Minister *Beel* acht het wenselijk schriftelijk aan de Indonesische Regering te laten weten, dat zij in gebreke is en alsnog op beschikbaarstelling der benodigde gelden aan te dringen. Minister *Luns* zou een formeel protest bij de Indonesische Regering willen indienen en overigens enkele dagen willen wachten met de nakoming van de garantieverplichting. De *Voorzitter* sluit zich aan bij de gedachte om enkele dagen te wachten. Hij stelt voor, dat de Ministers *Van de Kieft* en *Luns* nog nader overleg plegen over wat onzerzijds in deze kwestie zal worden gedaan. De *Raad* verklaart zich hiermede akkoord.

Minister *Zijlstra* heeft het gevoelen, dat de Indonesische Regering de kwestie van de ambassadeurs opwerpt en haar financiële verplichtingen niet tijdig nakomt met de bedoeling, dat dit zal leiden tot een nieuwe conferentie met Nederland, waarbij het dan zowel Nieuw-Guinea als de financiële verplichtingen aan de orde zal willen stellen.

- - -

e. *Geïnterneerden op Nieuw-Guinea* (#Zie ook notulen MR 16/4/56, punt 2k.)

Minister *Luns* deelt mede, dat op 19 maart een prauw op Nieuw-Guinea is aangekomen met enkele Indonesiërs, die aanhangers zijn van de Republiek der Zuid-Molukken. In overleg tussen Overzeese Rijksdelen en Buitenlandse Zaken is besloten de betrokkenen te interneren. Minister *Van Thiel* dringt erop aan de betrokkenen niet naar Nederland te laten overkomen.

f. *Verslag van de Nederlands-Indonesische besprekingen in Genève*

Minister *Luns* deelt mede, dat een nota aan de Tweede Kamer is opgesteld over het verloop der besprekingen met Indonesië in Genève, naar aanleiding van vragen in de betrokken commissie van de Eerste en Tweede Kamer. Aangezien het grootste deel van de nota een subjectieve weergave van de informele besprekingen bevat, is spreker het wel eens met het bezwaar van Minister *Beel* om dit als niet-vertrouwelijk stuk aan de Kamer te zenden. Intussen zijn in het Voorlopig Verslag veel vragen over deze conferentie gesteld o.a. een vraag betreffende het bijeenroepen in Commissie-Generaal van de Kamer. Een andere mogelijkheid zou daarom zijn de nota ter vertrouwelijke kennisneming bij de Griffie van de Kamers neer te leggen. De *Voorzitter* had tegen toezending van dit stuk bezwaar aangezien het een weergave is van wat in informele vergaderingen is besproken. Spreker heeft nog nooit gezien, dat verslagen van informele besprekingen aan het Parlement werden gezonden, zodat Indonesië ons terecht zou kunnen verwijten, dat wij dit bekendmaken.

Minister *Zijlstra* is het wel eens met het bezwaar van de Voorzitter. De Ministers hebben uitvoerig verslag over de besprekingen in Genève aan de commissie uitgebracht en duidelijk gemaakt waarom zo moeilijk een schriftelijk verslag kan worden gegeven. Als de Kamers van oordeel blijken, dat hierover niet alleen mondeling verslag in de commissies moet worden gedaan, hebben zij het recht in de Commissie-Generaal een verslag te vragen.

Minister *Van de Kieft* is het eens met de gedachte van Minister *Zijlstra* om een eventuele vergadering in Commissie-Generaal af te wachten. De *Voorzitter* wijst er nog op, dat dit toch alleen napraten is, aangezien men in de verhouding tot Indonesië thans in een geheel andere fase gekomen is. Spreker geeft Minister *Luns* in overweging de nota niet aan de Kamers te zenden en ook overigens op het ogenblik niets te doen. Minister *Luns* stemt hiermede in.

g. *De Nederlands-Indonesische betrekkingen* (Nota van de Minister van Buitenlandse Zaken a.i. en de Minister zonder Portefeuille Luns d.d. 28 maart 1956, nr. 2355. #Zie ook notulen MR 9/4/56, punt 3c.)

Minister *Luns* vraagt machtiging aan de Ministerraad om in te stemmen met het in principe uitwisselen van ambassadeurs met Indonesië. Over de verdere ontwikkeling van de betrekkingen met Indonesië heeft spreker een indruk, die overeenkomt met het gevoel van Minister *Zijlstra* (zie punt 3 a). De Nederlandse Regering zal gezien de houding van de andere landen en met het oog op de grote belangen in Indonesië niet anders dan een weinig principiële houding kunnen aannemen.

De *Voorzitter* is met deze suggestie van Minister *Luns* toch niet gelukkig. Hij vraagt zich af of de Raad zich niet moet bezinnen op de vraag wat de Nederlandse Regering moet doen. Spreker vraagt zich af of Nederland dat van een Unie met een onwillige partner niet meer gediend is, bij herhaling zijn bereidheid tot opheffing der Unie heeft getoond, niet duidelijk zijn beleid moet richten enkel op bescherming van de financieel-economische belangen. Is nagegaan of men bij het niet meer nakomen hiervan een beroep op het Internationale Hof kan doen? Spreker is van oordeel, dat de Regering moet trachten door een eigen beslissing uit de huidige wazige situatie te komen. In dit verband vroeg de Minister-President zich af of het niet het beste was voor de huidige fase en ter voorbereiding van normale verhoudingen een 'ambassador at large' naar Djakarta te zenden, zoals ook Utojo in ons land is geweest. Aanvaarding van het Indonesische voorstel om ambassadeurs uit te wisselen zal in het parlement het bezwaar ontmoeten, dat de Regering hiermede handelt in strijd met onze wetgeving.

Minister *Zijlstra* verwacht ook ernstige bezwaren in de Kamers van aanvaarding van de uitwisseling van ambassadeurs, ook als hierbij gezegd wordt 'sans préjudice'. Spreker is het met de *Voorzitter* eens, dat getracht moet worden uit de impasse te komen. Een grote moeilijkheid hierbij is, dat Nederland weer volstrekt geïsoleerd staat tussen de andere landen.

Minister *Algera* merkt op, dat voor Nederland nog steeds de Unieovereenkomst geldt, waarin gesproken wordt van een Hoge Commissaris. Spreker meent daarom, dat onzerzijds geen ambassadeur kan worden benoemd, zelfs niet sans préjudice.

Minister *Van de Kieft* voelt niets voor deze formele redenering. Een situatie, waarbij de politieke betrekkingen met Indonesië in feite zijn verbroken, mag een verantwoordelijke Regering, gezien het grote aantal Nederlanders in Indonesië, niet voort laten bestaan. Het is mogelijk, dat in de Kamer ernstige bezwaren zullen rijzen, maar deze zullen niet minder zijn als de Regering niets zou doen.

Minister *Suurhoff* zou, als niet de verkiezingen naderden, met de *Voorzitter* willen trachten het initiatief te hernemen, maar dit gaat thans niet. Spreker stelt de vraag of er geen tussenweg is te vinden om een of andere diplomatieke figuur te scheppen, waardoor enerzijds het contact hersteld wordt en anderzijds bezwaren in de Kamer zoveel mogelijk worden ondervangen.

Minister *Van de Kieft* wijst erop, dat ten aanzien van de kwestie van de Indische leningen zich direct al de moeilijkheid voordoet of een protest moet worden gezonden in een brief van de Nederlandse Minister van Financiën aan de Indonesische Minister van Financiën, aangezien voor een nota van de Nederlandse Regering aan de Indonesische Regering geen adres bestaat. De *Voorzitter* merkt op, dat dergelijke stukken wel aanvaard worden door de Indonesische zaakgelastigde hier te lande.

Minister *Luns* antwoordt op de opmerking van de *Voorzitter*, dat bij de antwoorden aan de Indonesische Regering en in de protestnota steeds erop gewezen is, dat wij bereid waren om de Unie op te heffen en het overleg voort te zetten. Van Indonesische zijde zegt men echter, dat eerst ambassadeurs uitgewisseld moeten worden en dat er daarvóór niet gepraat wordt. Onzerzijds het initiatief nemen komt erop neer, dat Nederland voorstelt een nieuwe conferentie te houden. Spreker is het eens met Minister *Zijlstra*, dat Nederland geen troeven in de hand heeft. Daarbij komt, dat Indonesië zich thans realiseert, dat zij straffeloos tegen Nederland

kan optreden. Wat dat betreft zitten de Indonesiërs op rozen. Spreker meent, dat Minister Suurhoff gelijk heeft, dat het moeilijk is voor de Regering om twee maanden voor de verkiezingen met een maatregel te komen, die in het binnenland impopulair zal zijn. Met betrekking tot de gedachte van het zenden van een 'ambassador at large' merkt spreker op, dat dit bij Utojo zin had om de besprekingen tussen Nederland en Indonesië voor te bereiden, maar wat zou men in de geloofsbrief moeten zetten voor een Nederlandse diplomaat, die als zodanig naar Djakarta zou gaan? In Genève is herhaaldelijk door de Ministers Van de Kieft, Zijlstra en Donker gezegd, dat de Nederlandse Regering een redelijke bescherming van de economisch-financiële belangen in Indonesië wil, maar te dezen aanzien is steeds een weigerend antwoord ontvangen.

De *Voorzitter* gelooft, dat de tijd voor een nieuwe bespreking met Indonesië nog niet gekomen is. Zijn gedachte, welke ook met de Kamer besproken zou moeten worden, is aan de Indonesiërs te zeggen, dat als zij van hun kant geen prijs stellen op de Unie wij ook van onze kant de Uniekwestie op zich niet meer in het geding zullen brengen en ons dan richten op de financieel-economische afspraken op welke naleving wij onverkort aandringen. Een dergelijke verklaring zou de Regering voor de verkiezingen moeten afleggen, aangezien dit Kabinet na de verkiezingen ook nog een tijd demissionair zal zijn en een dergelijke verklaring dan minder goed mogelijk is dan thans. Minister *Mansholt* ondersteunt de suggestie van de *Voorzitter*, die hij als enige mogelijkheid ziet.

Minister *Algera* heeft van Minister Van de Kieft gehoord, dat deze niet aan de formele dingen in deze kwestie hecht, maar men moet zich toch wel afvragen of de Regering door het gaan van een niet-wettelijke weg Indonesië moet volgen. In Indonesië is trouwens de Unie nog niet wettelijk opgeheven. In ons Parlement ligt nog een wetsontwerp en de Regering zal kunnen vragen aan de Kamers dit snel af te doen. Als de Regering zou besluiten tot uitwisseling van ambassadeurs, is dit in strijd met de bestaande rechtstoestand.

Minister *Zijlstra* vraagt zich af, of, als men stelt, dat het thans niet passend is de grote stap te doen van ambassadeursuitwisseling, de Regering dan wel zelf de verdere stap kan doen van een verklaring inzake de opheffing van de Unie. Spreker meent evenals Minister *Algera*, dat men aan de Kamer moet vragen snel het liggende wetsontwerp af te doen.

De *Voorzitter* is van mening, dat als het wetsontwerp, waarover Minister *Algera* spreekt, reeds was afgewerkt, het Kabinet het nu gemakkelijker zou hebben. Spreker wil niet verhelen, dat het Kabinet grote moeilijkheden zal krijgen, als zou worden gedaan wat Minister *Luns* in deze nota voorstelt. Hij stelt voor de discussie 's middags voort te zetten.

Middagvergadering

3. Buitenlands beleid

g. De Nederlands-Indonesische betrekkingen (Vervolg.)

De *Voorzitter* stelt na overleg met Minister *Luns* voor een beslissing over de algemene beleidslijn tot volgende week aan te houden en een nota voor de Indonesische Regering aan de zaakgelastigde te overhandigen. In deze nota zal na een protest tegen het besluit van de Indonesische Regering tot eenzijdige opheffing van de Unie kunnen worden gezegd, dat de Nederlandse Regering onder handhaving van haar tot dusver ingenomen standpunt, het diplomatieke verkeer met Indonesië voorshands zal voortzetten door een tijdelijk zaakgelastigde.

Minister *Van de Kieft* voelt weinig voor het protest, aangezien Nederland reeds eerder geprotesteerd heeft, terwijl het ons standpunt verzwakt, als wij ons toch bij deze opheffing neerleggen.

Minister *Mansholt* kan zich verenigen met het voorstel van de *Voorzitter*.

Minister *Zijlstra* merkt op, dat het hebben van een zaakgelastigde zeer wel verenigbaar is met het bestaan van Hoge Commissariaten. Het Indonesische bezwaar gaat dan ook meer tegen handhaving van het Hoge Commissariaat.

Minister *Algera* vraagt zich af of het nodig is tot een tijdelijke maatregel te beslissen, als volgende week over de algemene beleidslijnen gesproken wordt, temeer daar men hiermede toch afwijkt van de wettelijke vorm. Indien een vacuüm in de betrekkingen tussen beide landen ontstaat, is er nog de mogelijkheid via een derde land het contact te onderhouden.

Minister *Luns* antwoordt Minister *Algera*, dat het niet strikt nodig is thans een beslissing over de tijdelijke maatregel te nemen. Als men echter alleen iets kan doen wat ook nog wettelijk gesanctioneerd is, zal dit niet meer door dit Kabinet kunnen gebeuren.

De *Voorzitter* acht het noodzakelijk ter vermindering van een verdere verbreking van het contact tussen beide landen, een tijdelijke maatregel te treffen met handhaving van ons standpunt. Spreker stelt voor, dat de volgende dag nog met Van Bylandt over deze tijdelijke maatregel wordt gesproken, waarbij dan ook kan worden gezien of deze maatregel tot volgende week maandag kan worden uitgesteld. Minister *Luns* merkt nog op, dat het allerm minst zeker is of Indonesië een dergelijke vorm zal aanvaarden.

De *Raad* verklaart zich met het voorstel van de *Voorzitter* akkoord, waarbij Minister *Algera* bezwaar laat aantekenen.

Minister *Luns* leest vervolgens het verslag voor van Van Roijen van het onderhoud, dat hij met de Amerikaanse Minister Dulles heeft gehad. Daarbij heeft Van Roijen nog eens de heiligheid van de handhaving van de menselijke rechten en van afgesloten verdragen onderstreept. De Ambassadeur adviseert aan de Amerikaanse Ambassadeur mede te delen, dat de Nederlandse Regering door dit onderhoud niet bevredigd is, terwijl men Dulles zal moeten houden aan zijn belofte om met Sukarno bij zijn bezoek aan Amerika de kwesties van de verbreking van de verdragen en van de politieke processen te bespreken.

- - -